

Rättskällor och lagstiftningsprocess

Konstitutionell rätt - Rättsfilosofi - Rättsstaten - Det svenska statsskicket - Aktörer - makt och ansvar - Rättskällor och lagstiftningsprocess

Rättskällor

Alla regler i ett samhälle är inte lika starka. I Sverige har vi en normhierarki, alltså en ordning där vissa regler står över andra. Det betyder att lägre regler alltid måste ha stöd i högre. En lag får inte strida mot grundlag, en föreskrift får inte strida mot lag etc.

1. Grundlag

Grundlagarna är de viktigaste reglerna vi har. De bestämmer hur Sverige styrs, vem som får stifta lagar, vilka fri- och rättigheter vi har och hur makten ska fördelas. Exempel: Regeringsformen (RF) eller Tryckfrihetsförordningen (TF).

Grundlagarna är svårare att ändra än vanliga lagar, just för att skydda demokratin. Det krävs två stycken riksdagsbeslut, med ett riksdagsval mellan besluten, för att ändra grundlag.

2. Lag

Nästa nivå är lagar, som beslutas av riksdagen. Exempel: Brottsbalken, Äktenskapsbalken eller Skollagen. Lagar gäller för alla i hela landet.

3. Förordning

Förordningar beslutas av regeringen. De innehåller mer detaljerade regler som förklarar hur en lag ska tillämpas. Exempel: körkortsförordningen.

4. (Myndighets)föreskrift

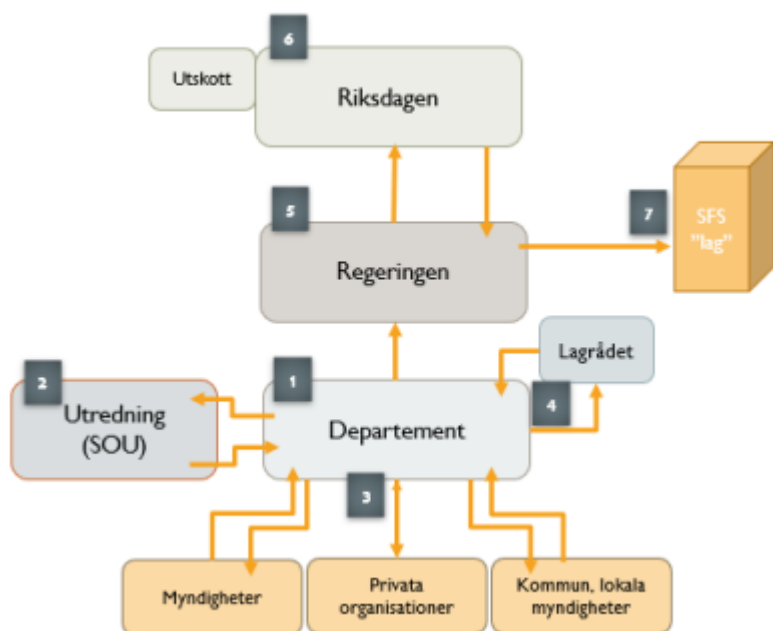
Föreskrifter beslutas av myndigheter, t.ex. Skolverket eller Arbetsmiljöverket. De är ännu mer detaljerade regler som gäller inom myndighetens område. Exempel: Skolverkets kursplaner eller Arbetsmiljöverkets säkerhetsregler på arbetsplatser.

Här är det värt att påminna om legalitetsprincipen.

Den innebär att:

- Offentlig makt får bara utövas med stöd i lag.
- Lägre regler alltid måste ha stöd i högre regler.

Lagstiftningsprocessen - hur en lag blir till

När Sverige får en ny lag sker det inte på en gång. Processen är lång och noggrant reglerad i Regeringsformen. Den är uppbyggd så att nya regler ska bli genomtänkta, demokratiskt förankrade och rättssäkra.

Exempel - lagstifta om förbud mot energidrycker:

1. Socialdepartementet får i uppdrag att utreda frågan (direktiv).
2. Utredningen lämnar en SOU på 300 sidor om hälsoeffekter.
3. SOU skickas på remiss till bl.a. Livsmedelsverket och skolor.
4. Lagrådet granskar och föreslår vissa ändringar.
5. Regeringen lämnar en proposition om 16-årsgräns för köp av energidrycker.
6. Socialutskottet rekommenderar att riksdagen antar lagen. Riksdagen röstar ja.
7. Lagen publiceras i SFS och kommunernas tillsynsmyndigheter börjar kontrollera att butikerna följer åldersgränsen.

Här följer en fördjupning av varje steg:

1. Arbetet börjar i ett departement

Processen startar nästan alltid i något av regeringens departement, t.ex. Justitiedepartementet eller Socialdepartementet. Där ser man ett behov av nya regler eller en ändring i befintliga lagar. En kommitté eller särskild utredare tillsätts för att göra en utredning.

Varför? För att samla in fakta och analyser innan man bestämmer sig för en lösning.

2. Utredning och SOU

Kommittén arbetar ofta i ett år eller mer. De träffar experter, samlar statistik, undersöker internationella exempel och skriver ett betänkande i form av en Statlig Offentlig Utredning (SOU). Dessa kan vara mycket omfattande, ibland flera hundra sidor.

Varför? För att bygga ett seriöst beslutsunderlag. Lagstiftning får stora konsekvenser för samhället, så besluten måste vila på kunskap.

3. Remiss - synpunkter från andra

Utredningen skickas på remiss. Det betyder att myndigheter, organisationer, kommuner, intressegrupper och ibland även företag eller privatpersoner får lämna sina synpunkter.

Varför? Remissrundan gör processen öppen och demokratisk. Olika perspektiv kommer fram och regeringen kan upptäcka problem eller brister i förslaget.

4. Lagrådet granskar

Innan regeringen skickar sitt färdiga lagförslag till riksdagen kan det granskas av Lagrådet. Lagrådet består av domare från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. De bedömer om förslaget stämmer överens med grundlagar och rättssäkerhetens krav.

Varför? För att förhindra att riksdagen antar lagar som strider mot grundlagen eller blir svåra att tillämpa.

5. Regeringens proposition

Efter remiss och eventuell lagrådsgranskning bearbetas förslaget färdigt i departementet. När regeringen är klar lämnar den en proposition till riksdagen – alltså regeringens officiella lagförslag.

Varför? För att riksdagen ska ha ett tydligt och genomarbetat förslag att ta ställning till.

6. Utskottsbehandling i riksdagen

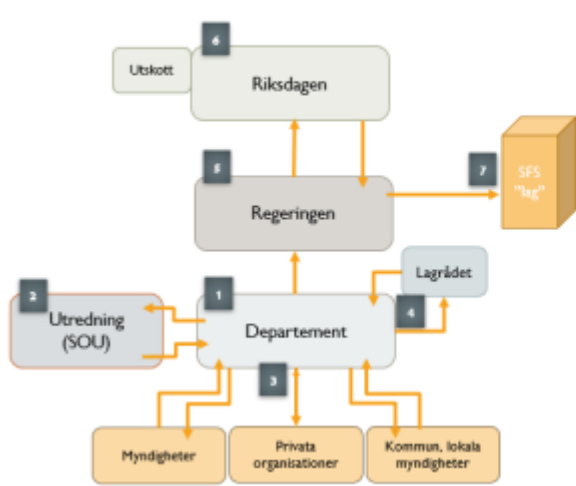
Riksdagens utskott (t.ex. Socialutskottet eller Justitieutskottet) behandlar propositionen. Utskottet fördjupar sig i frågan, diskuterar, ibland justerar och skriver sedan ett betänkande där de rekommenderar hela riksdagen att säga ja eller nej. Därefter röstar alla 349 ledamöter i kammaren.

Varför? Utskotten fungerar som riksdagens "arbetsrum" där förslagen granskas på djupet. På så sätt hinner riksdagsledamöterna förstå förslaget innan beslut fattas.

7. Beslut och publicering i SFS

Om riksdagen säger ja blir förslaget en ny lag eller en lagändring. Lagen publiceras i Svensk författningssamling (SFS) – en offentlig samling där alla Sveriges lagar finns. Därefter är det regeringens och myndigheternas ansvar att se till att lagen verkställs i praktiken.

Varför? Publiceringen gör att alla medborgare kan veta vad som gäller. En lag som inte är offentlig går inte att kräva att människor följer.

- 1 Arbetet med propositionen börjar i något av regeringens departement. Departementet tillsätter en kommitté som gör en utredning.
- 2 Utredningen sammanställer sina övervägande och resultat i en SOU – statens offentliga utredningar (även kallade betänkanden). Det är omfattade rapporter på flera hundra sidor.
- 3 Utredningen skickas sedan på remiss – vilket innebär att betänkandet skickas till myndigheter, organisationer och andra berörda som kan tänkas ha värdefulla synpunkter. Remissvaren bearbetas i departementet.
- 4 Innan regeringen skickar iväg propositionen till Riksdagen kan den gå via Lagrådet. Lagrådets yttrande leder ofta (men inte alltid) till att lagförslaget modifieras.
- 5 De eventuella förslag till förändring bearbetas i departementet och när lagförslaget är klart, skickas det från regeringen till riksdagen i form av en proposition.
- 6 I Riksdagen bearbetas propositionen i något av riksdagens utskott. Utskottet kommer rekommendera riksdagen att anta lagförslaget i sin helhet eller med modifierationer.
- 7 Om lagförslaget antas publiceras lagen (eller lagändringen) i SFS – Svensk författningssamling. Det är regeringen som ska verkställa riksdagens beslut.

From: <https://www.juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link: <https://www.juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=konstitutionella:lagstiftning1>

Last update: 2025/09/09 08:36

